

Desocializace ve sjednoceném Německu (The Review of Austrian Economics, sv. 5, č. 2 (1991))

Hans Hermann Hoppe* (překlad Tomáš Macháček)

*Hans Hermann Hoppe pracuje jako associate professor of economics na University of Nevada, Las Vegas.

I.

Jakožto výsledek porážky hitlerovského Německa ve 2. světové válce, žilo na značně zmenšeném německém území 10 milionů uprchlíků. Čtyřicet procent obyvatelstva bylo vybombardováno (např. populace Kolína nad Rýnem se snížila ze 750 000 na 32 000) a šedesát procent podvyživeno.(1) Na území okupovaném západními Spojenci byl nejprve ponechán systém zděděný od nacistického režimu – systém řízené válečné ekonomiky. Téměř veškeré spotřební zboží bylo na přiděl, rozsáhlé cenové a mzdové kontroly zůstaly v platnosti a veškeré vývozy a dovozy byly přísně regulovány vojenskou správou. Černý trh a barter byli všudypřítomnými. Kvůli obecným maximálním povoleným cenám a expanzivní nabídce papírových Říšských marek, nebylo žádné zboží k dispozici a peníze byly z velké části nepoužitelné.(2) Ceny na černém trhu zažily velmi inflační vývoj a tak došlo k rozvoji náhradních měn jako káva, cigarety a máslo. Německý hospodářský výkon roku 1946 byl méně než třetinou výkonu z roku 1938. Znakem této doby byl chaos a zoufalství. V odpověď na počátek Studené války mezi bývalými Spojenci, obzvláště mezi Spojenými státy a Sovětským svazem, změnily západní mocnosti v roce 1947 svou politiku vůči Německu.

Zatímco jejich předchozím cílem byla de-industrializace Německa – průmyslová produkce měla být zmrazena na 50-55 procentech úrovně z roku 1938 – vedoucí k trvalému ožebračení německého obyvatelstva, nyní bylo rozhodnuto podpořit hospodářskou rekonstrukci západních okupovaných území, aby byla vybudována ekonomická mocenská základna pro novou strategii zadržování a vytlačování komunismu.(3)

Od roku 1948 až do roku 1952 obdržely tři západní zóny 1,5 miliardy dolarů jako součást Marshallova plánu. Mnohem důležitější bylo, že v květnu roku 1947 došlo ke sloučení britské a americké okupační zóny a hospodářská správa této sjednocené oblasti byla z větší části zpět v německých rukách, a že 2. března 1948 byl Ludwig Erhard, bývalý hospodářský ministr Bavorska, ředitelem správy pro hospodářství spojené hospodářské oblasti. Erhard, jehož ekonomická filozofie byla silně ovlivněná neoliberalní freiburskou školou Waltera Euckena a Franze Böhma, kteří byli na oplátku ovlivněni rakouskou školou Ludwiga von Misesa (4), započal 20. června 1948 měnovou reformu a následně pěstoval politiku tvrdých peněz. Dokud zůstal monopol na vydávání bankovek v rukou Spojenců – kteří uspořádali systém centrálního bankovníctví po vzoru Federálního rezervního systému Spojených států – nabídka peněz neustále drasticky expandovala (o více než 150 procent) s téměř okamžitými inflačními následky.

Avšak po říjnu 1948 byla zahájena nepřetržitě přísná monetární politika (ve skutečnosti byly zpočátku požadavky na minimální rezervy a diskontní sazba zvýšeny, zatímco daně se snižovaly), což západní Německo ustanovilo jako jednu z nejméně inflačních zemí světa a německou marku jako jednu z nejtvrdších měn (během třinácti let období 1948-1961 vzrostl index spotřebitelských cen o „pouhých“ 14 procent).

A ještě důležitější bylo, navzdory radám amerických a britských ekonomických expertů, jež byli naprosto překvapeni, a proti převažujícímu veřejnému mínění v Německu, že Ludwig Erhard zahájil dne 24. června 1948, pouhé čtyři dny po měnové reformě, radikální – ačkoliv v žádném případě bezchybnou (5) – reformu ve prospěch volného trhu. V souladu s poučkami „nové“ keynesiánské ekonomie a postupy vládnoucí britské Labour Party, dávali zahraniční experti a německé veřejné mínění přednost politice makroekonomického řízení, socializovaných investic a sektoru znárodněných „základních“ odvětví.(6) Místo toho zrušil Erhard jedním tahem téměř veškeré cenové a mzdové kontroly a umožnil téměř úplnou svobodu pohybu, obchodu a volby povolání, čímž radikálně rozšířil práva vlastníků *soukromého* majetku.(7) O méně než rok později, 23. května 1949, byla založena Spolková republika Německo a rámec *soziale Marktwirtschaft* (sociálně-tržní hospodářství), vytvořený Ludwigem Erhardem, byl přijat jako západoněmecké ekonomické ustanovení.(8) Vývoj německého území okupovaného Sověty nabral od počátku odlišný směr.(9)

V roce 1945, svým prvním příkazem, znárodnila sovětská vojenská správa všechny banky. V tom samém roce byla zabrána půda o více než 250 akrech (50 procent veškeré půdy užívané v zemědělství), a byl i zkonfiskován veškerý majetek skutečných i údajných nacistů a válečných zločinců. Když 7. listopadu 1949 – několik měsíců poté, co západní Spojenci dovolili vznik západoněmecké vlády – vznikl se souhlasem Sovětského svazu nový východoněmecký stát (NDR). Sovětská praktika vyvlastňování ve velkém měřítku byla povýšena na ústavní princip: „Hospodářství Německé demokratické republiky je plánované socialistické hospodářství.“(10) K roku 1960 bylo více než 90 procent zemědělské půdy v rukou socializovaných výrobních družstev. Roku 1950 bylo 60 procent veškerého objemu výroby vytvořeno v socializovaných firmách. Roku 1960 pocházelo více než 80 procent východoněmecké produkce ze socializované výroby a počátkem sedmdesátých let dosáhl rozsah socializovaného sektoru 95 procent (tedy pouhých 5 procent objemu produkce pocházelo ze státem povoleného soukromého podnikání).(11)

Navíc bylo východní Německo během Stalinovy éry (1945-1953) donuceno platit těžké reparace (45 procent výrobního vybavení z roku 1945 bylo rozebráno a zabaveno Sověty oproti 8 procentům na Západě). K usnadnění centrálního hospodářského plánování byl založen jednostupňový bankovní systém. Centrální banka se stala monopolním emitentem bankovek a centrální komerční bankou zároveň, s regionálními a místními bankami jako svými pobočkami (spíše než oddělení obou funkcí a ponechání komerční bankovní funkce v soukromých rukou jako v západním Německu a Spojených státech). Tři dny po západoněmecké měnové reformě (23. června 1948) byla zavedena nová východoněmecká měna – s původním směnným poměrem 1:1 vůči západoněmecké marce. Nicméně neustálá expanzivní monetární politika, kombinována s maximálními stanovenými cenami pro veškeré „základní“ spotřební zboží vedly rychle zpět k fenoménu „potlačené inflace“, tedy přebytek nabídky umrtvených peněz. Reakcí bylo provedení druhé měnové reformy v roce 1957. Oficiálně šlo směnit pouze 300 starých východoněmeckých marek na osobu, zbytek byl prohlášen za neplatný. Úspěch se nedostavil; přebytečná nabídka peněz znovu nabobtnala na odhadovaných 150 miliard marek (kolem 10 000 na osobu).

Nepřetržitá nabídka umrtvených peněz vstupovala na černý, soukromý trh, kde ceny drasticky rostly a východoněmecká měna nepřetržitě ztrácela na hodnotě vůči německé marce. Stále více vytlačovala německá marka východní marku jako prostředek směny na černém trhu („dobré peníze vytlačují špatné“) a brzy se stala východoněmeckou druhou měnou. Neoficiálními, ale „skutečnými“ penězi. Od roku 1949, v době, kdy byl založen východoněmecký a západoněmecký stát, až do dramatických událostí roku 1989 byl proveden kontrolovaný sociální experiment. Homogenní populace se společnou historií, kulturou, charakterem, pracovní morálkou a především řečí, byla předmětem dvou fundamentálně odlišných ekonomických ustanovení institucionálním pobídkovým strukturám.

II.

Rozdíl ve výsledcích byl pozoruhodný. Přesto k tomuto zjištění nebyl žádný sociální experiment zapotřebí. Pochopitelně ne všechny empirické detaily, ale podstatný výsledek mohl být s jistotou předpověděn těmi, kdo jsou obeznámeni s principy ekonomické teorie a obzvláště s teoretickými ekonomickými analýzami vídeňské (rakouské) školy a hlavně Ludwiga von Misesa. V jeho slavné *Die Gemeinwirtschaft: Untersuchungen über den Sozialismus* z roku 1922 (12), Mises nevyvratitelně demonstroval to, co východní Němci byli nuceni zjistit komplikovaným způsobem: že socialismus musí skončit katastrofou.

Bohatství může být vytvořeno, či navýšeno třemi a pouze třemi způsoby: uvědoměním si vzácnosti jistých přírodou daných věcí a jejich aktivní proměnou v něčí majetek předtím než to udělal někdo jiný (homesteading), výrobou zboží za pomoci něčí práce a již dříve přivlastněných zdrojů, či získáním zboží skrze dobrovolný, smluvní transfer od předchozího přivlastnítele nebo výrobce. Skutky původního přivlastnění mění něco, co nikdo předtím nepovažoval za zdroj možného příjmu na aktivum přinášející příjem. Čin produkce je svou samotnou podstatou cílen na proměnu méně hodnotného aktiva v hodnotnější. A každá smluvní směna se týká směny a přesměrování specifických aktiv z rukou těch, kteří si cení svého majetku méně, než ti, kteří jej cení více.

Z tohoto plyne, že socialismus může vést pouze k chudobě:(13)

1) V socialismu je vlastnictví výrobních aktiv převedeno na kolektiv jednotlivců bez ohledu na dřívější (ne)činy každého člena ve vztahu k vlastněným aktivům. Ve skutečnosti tedy socialistické vlastnictví upřednostňuje ty, kteří se nepodíleli na původním přivlastnění (non-homesteaders), na výrobě (non-producers) či nejsou smluvní stranou (non-contractor) a znevýhodňuje přivlastnítele, výrobce a podnikatele. Tudíž bude existovat méně původního přivlastňování přírodních zdrojů, jejichž vzácnost si lidé uvědomují. Budou se méně produkovat nové a méně udržovat staré faktory produkce a bude méně uzavřených smluv. Všechny tyto činnosti zahrnují náklady. V režimu kolektivního vlastnictví jsou náklady jejich provádění zvýšeny a náklady jejich neprovádění sníženy.

2) Jelikož výrobní prostředky nemohou být za socialismu prodávány, neexistují tržní ceny pro výrobní faktory. Bez cen jako takových je nákladové účetnictví nemožné. Vstupy nemohou být porovnaný s výstupy a je nemožné rozhodnout, zda jejich užití pro daný účel stálo za to nebo zda vedlo k promrhání vzácných zdrojů na projekty relativně malé či žádné důležitosti pro spotřebitele. Tím, že není socialistickému správci kapitálových statků dovoleno přijímat jakékoliv nabídky od soukromých osob, nemůže onen vědět o svých ušlých příležitostech. Z toho důvodu musí následovat permanentní misalokace produktivních faktorů.

3) Dokonce i s ohledem na nějakou počáteční alokaci, vzhledem k tomu, že jsou vstupní faktory a vytvořený výkon vlastněny kolektivně, je podnět ke zvýšení kvality a/nebo množství výkonu každého jednotlivého výrobce systematicky zmenšován, a podobně je snížen jeho zájem o využití vstupních faktorů, tak aby se vyhnul jejich nedostatečnému či nadměrnému využití. Na druhé straně, se zisky a ztrátami na kapitálovém a prodejním účtu socialistické firmy, které jsou socializovány, namísto toho aby byly připsány jednotlivým specifickým výrobcům, bude náchylnost k lenosti a nedbalosti každého člověka systematicky podporována. Proto bude vyráběno zboží podřadné kvality a/nebo jeho špatné množství a proto musí následovat neustálé spotřebovávání kapitálu.

4) Osoba, která vlastní nějaký prostředek, může v režimu soukromého vlastnictví rozhodovat nezávisle na ostatních, jak s ním naloží.

Pokud chce rozšířit své bohatství a/nebo navýšit svůj společenský status, může tak učinit pouze uspokojením nejnaléhavějších potřeb dobrovolných spotřebitelů užitím svého majetku. U kolektivně vlastněných výrobních faktorů je zapotřebí kolektivní rozhodování. Každé rozhodnutí o tom co, jak a pro koho vyrábět, kolik zaplatit či kolik si účtovat, koho povýšit a koho degradovat se stává politickou záležitostí. Jakýkoliv nesouhlas musí být vyřízen vynucením vůle jednoho vůči názoru druhého, což neustále vytváří vítěze a poražené. Tím pádem, pokud chce někdo za socialismu vystoupat po společenských příčkách, musí se uchýlit ke svým politickým vlohám. Není to schopnost vytvářet, pracovat a reagovat na potřeby spotřebitelů, co zajišťuje úspěch. Jsou to spíše prostředky přesvědčování, demagogie a intriky skrze sliby, úplatky a hrozby, jimiž jedinec stoupá na vrchol. Netřeba dodávat, že tato politizace společnosti, implicitní v jakémkoliv systému kolektivního vlastnictví, přispívá ještě více k ochuzování.

Německý experiment nám poskytuje smutnou ukázkou platnosti ekonomické teorie. Erhardovy volnotržní reformy rychle vytvořily to, co se stalo známé jako západoněmecký *Wirtschaftswunder* (hospodářský zázrak). Po krátkém – a nepřekvapujícím – růstu nezaměstnanosti, vrcholícím na 8 procentech v roce 1950, začala nezaměstnanost nepřetržitě klesat. Roku 1962, na vrcholu Erhardovy éry, klesla míra nezaměstnanosti na 0.2 procenta, a množství zaměstnaných osob narostlo o nějakých 8 milionů (množství zaměstnaných tak převýšilo 60 procent populace). Celková suma mezd se v období let 1948-1960 ztrojnásobila a mzdové sazby se ve stálém vyjádření zdvojnásobily. V tom samém období se celková průmyslová produkce zečtyřnásobila, HNP na osobu se ztrojnásobilo a západoněmecká úroveň hospodářského růstu dalece překročila úroveň západoevropských národů a Spojených států. Počátkem šedesátých let se západní Němci řadili mezi nejvíce prosperující národy světa a západní Německo patřilo mezi přední průmyslové země s celosvětově rostoucí poptávkou po výrobcích „Made in West Germany“ (v roce 1960 tvořil západoněmecký vývoz 10 procent světových vývozu, téměř dvojnásobek světového tržního podílu z roku 1937). (14)

Jak se dalo očekávat, hospodářský vývoj východního Německa nabral opačný směr. Po čtyřiceti letech západoněmeckého *soziale Marktwirtschaft* versus východoněmecký socialismus, vstupuje návštěvník ze Západu do zcela odlišného a zchudlého světa.

Život zde je charakterizován neustálými nedostatky všech druhů spotřebního zboží (od masa po bydlení), nekonečným nesouladem komplementárních výrobních faktorů, podřadnou, chatrnou kvalitou téměř všeho, co se vyrábí, a rozšířeným černým trhem, usilujícím o zmírnění toho nepořádku, stvořeným oficiálním hospodářstvím. Ukazatele misalokace a spotřeby kapitálu jsou všudypřítomné. Nedostatečně udržovaný, rozpadající se, neopravený a rezivějící majetek je běžnou záležitostí a vandalismus výrobních faktorů, strojů a budov je hojně rozšířený. V oficiálním hospodářství se to hemží nedbalostí, leností, beznadějí, cynismem a čirou neschopností. Skrytá nezaměstnanost je hojně rozšířená. Škody na životním prostředí dosáhly na mnoha místech katastrofických rozměrů (socializace negativních externalit). Ekonomická negramotnost je v populaci velmi častá. Na světovém vývozním trhu je východní Německo na úrovni země z třetího světa, která nemůže prodat cokoli s výjimkou surovin, polotovarů či základního spotřebního zboží. V polovině padesátých let už východoněmecká spotřeba na osobu zaostávala za západoněmeckou odhadem o 40 procent. Koncem osmdesátých let tvořila průměrná východoněmecká mzda méně než polovinu té západoněmecké při směnném měnovém poměru 1:1. A méně než desetinu, pokud použijeme reálnější poměr marek na černém trhu. Nominálně je východoněmecká mzda o něco málo nižší – a v reálném poměru více než pětkrát nižší – než typická *podpora v nezaměstnanosti* v západním Německu. Nominálně byly starobní penze ve východním Německu třikrát – a v reálném poměru patnáctkrát – nižší než v západním Německu a východoněmecké sociální dávky byly téměř o polovinu – a v reálu sedmkrát – nižší než ty vyplácené na západě.

Avšak nejvíce nám odhalí statistika „volby nohama“: Všechny socialistické země východní Evropy souží emigrační problém lidí toužících odejít na více prosperující Západ, a všechny tyto země musely postupně zavést přísnější hraniční kontroly, aby zabránily tomuto odlivu. Avšak německý případ je nejpozoruhodnější. S neexistujícím jazykovými překážkami (tradičně nejzávažnější přirozenou překážkou pro emigranty) a západním Německem automaticky udělujícím občanství přistěhovalcům z východního Německa se rozdíl v životních standardech těchto dvou zemí prokázal od svého počátku tak velký, že východní Německo čelí od svého vzniku masivní vlně vystěhovalců. Po průmyslových revoltech z roku 1953 a jejich potlačení okupujícími sovětskými vojsky dosáhla emigrace takových proporcí, – více než 3.5 milionu jednotlivců opustilo Východ a toto číslo se zvyšovalo o více než tisíc osob denně - že 13. srpna 1961 musel socialistický režim ve východním Německu v zoufalosti uzavřít své hranice na Západ.

Aby udržel svou populaci uvnitř, vystavěl systém uzavření, jaký svět ještě neviděl. Systém zdí, ostnatého drátu, elektrických plotů, minových polí, zařízení s automatickou střelbou a strážních věží o délce téměř 900 mil byl vystavěn s jediným účelem – zabránění východním Němcům v útěku ze socialismu. Mezi lety 1961-1989 byl tedy tento problém vyřešen. Avšak počátkem léta 1989, když socialistické Maďarsko začalo otevírat své hranice do Rakouska, a ještě více po odstranění východoněmecké zdi v listopadu 1989, se vlna východoněmecké emigrace okamžitě obnovila. Od té doby se každý den více než 2 000 východních Němců denně sbalilo a nechalo socialismus za zády. (15)

III.

Zatímco základní příčina kolapsu východoněmeckého socialistického experimentu byla ekonomická, je jen málo pochyb o tom, že Gorbačovova politika *glasnosti a perestrojky* v Sovětském svazu během druhé poloviny osmdesátých let sloužily jako katalyzátor pro revoluční vývoj probíhající v současnosti v Německu a napříč východní Evropou. Tato politika zmenšila sovětský tlak na jeho východoevropské satelitní státy, obzvláště díky tomu, že nová Gorbačovova interní politika byla od počátku explicitně spojena s neintervenci zahraniční politikou a zároveň dramaticky povznesla naděje a očekávání všech lidí z východní Evropy. Bez této zvláštní konstelace fakt, stvořené Gorbačovem, by nebyla možná ani pokojná protikomunistická revoluce v Polsku, ani osvobození Maďarska. A bez polských či maďarských událostí by nenásledovaly ani německá, ani československá revoluce. Na závěr musí být Gorbačovovi připsána zásluha za směřování ke znovusjednocení západního a východního Německa. Při navěky památném 9. listopadu 1989, stále se zvyšující tlak masové emigrace a občanských nepokojů propíchl východoněmeckou socialistickou bublinu. Hranice do Západního Berlína a západního Německa se rozlétly dokořán a Němci z východu i západu se šťastně sjednotili na Berlínské zdi. Od tohoto data nebylo pochyb o znovusjednocení dvou německých států. Veřejné mínění v obou zemích jej většinově požadovalo. Ekonomická dynamika, rozhýbána událostmi z 9. listopadu, uspěla v pohřbení jakýchkoliv nadějí uvnitř východoněmeckého režimu k nějakému obnovení odděleného východoněmeckého socialistického státu. Nepřerušný masový úprk vysoce kvalifikovaného personálu a neustávající vnitřní nepokoj ostře zhoršilo již nyní zoufalou hospodářskou situaci v NDR. Během několika dní došlo k znehodnocení východoněmecké marky vůči západoněmecké z poměru 5:1 k 10:1 a pouze dva důvody zabránily tomu, aby se stala naprosto bezcennou. Zaprvé, se stále otevřenějšími hranicemi mohli držitelé východních marek po krátkou dobu nakupovat množství cenově regulovaných výrobků na východě a se ziskem je prodat na západě. Jakmile byly vyprázdněny už tak řídké vybavené prodejní pulty, a málo či žádné nové dodávky nepřicházely, zůstával již jen jeden další důvod: veřejné očekávání, že jako součást nevyhnutelného procesu sjednocení, vykoupi nakonec západoněmecká centrální banka východoněmecké marky v nějakém arbitrárně nadhodnoceném kurzu.

Odišné, ale příbuzné, hospodářské problémy vznikly v západním Německu. Zatímco během

padesátých a šedesátých let integrovala západoněmecká ekonomika úspěšně miliony východoněmeckých uprchlíků a jihoevropských „*gastarbeiterů*“, ekonomika osmdesátých let byla závažně zatížena nejnovější vlnou imigrace. Od roku 1950 do osmdesátých let prodělalo západoněmecké hospodářství postupnou změnu. V průběhu času se Erhardovo volnotržní Německo změnilo v gigantický sociální stát a původní hospodářská expanze se změnila v hospodářskou stagnaci.

Erhardovy volnotržní reformy měly od počátku daleko k ryzosti. (16) Erhard nezavedl *Marktwirtschaft*, ale *soziale Marktwirtschaft*, a teoretičtí pozorovatelé jako Ludwig von Mises brzy varovali – prorocky – před tím, že tento ústupek *sociální* ekonomice povede nakonec k socialismu sociálního státu. (17) Jakožto nástupce Německé říše se západoněmecký stát stal okamžitě největším vlastníkem nemovitostí, kapitalistou a zaměstnavatelem. Vzdělání, doprava, komunikace, školy, univerzity, ulice, řeky, jezera, železnice, aerolinie, pošta, telefon, rádio a televize byly v rukou vlády a byly brzy doplněny o nově založenou branceckou armádu.

Veškeré banky byly kartelizovány uvnitř vládou kontrolovaného systému centrálního bankovníctví. Byl vzkříšen Bismarckův systém povinného sociálního zabezpečení a zůstal pod kontrolou vlády. Bydlení a zemědělství byly z větší části vyňaty z trhu a chráněny. Dolování, uhlí, ocel, stavba lodí a textilie podléhaly zvláštní vládní ochraně. Počínaje zákonem o spolurozhodování z roku 1951 a zákonem o závodních radách (*Betriebsverfassungsgesetz*) z roku 1952, byla zavedena série tzv. zákonů na ochranu pracovní síly (včetně podpor v nezaměstnanosti a nuceného kolektivní vyjednávání), což více a více omezovalo právo na svobodu kontraktu ve vztazích zaměstnavatel-zaměstnanec. S klamavým „zákonem proti omezování hospodářské soutěže“ (*Anti-Kartell Gesetz*) z roku 1957 byl základní princip tržní soutěže – svobodný a neomezený vstup do odvětví – závažně narušen, a všechn „významný“ hospodářský vývoj se stal předmětem vládního souhlasu. (18) To vše zatímco západoněmecká vláda nemohla odolat pokušení vytrvale zvyšovat daně a nabídku papírových peněz. V důsledku toho zažilo západní Německo roku 1966 první velkou recesi, jež ukončila Erhardovu (tehdy již kancléřskou) kariéru. Ekonomický růst poklesl z 9 procent v roce 1960 na 2 procenta v roce 1966 a stal se záporným v roce 1967. Poprvé za desetiletí počet nezaměstnaných vzrostl (na 2 procenta). V post-erhardovské éře, obzvláště v období let 1969-1982, za vlády sociálnědemokraticko-liberální vládní koalice vedené Willym Brandtem a Helmutem Schmidtem pokračovala etatistická proměna západoněmeckého hospodářství zrychleným tempem. (19)

Pouze mezi lety 1969-1975 bylo přijato nějakých 140 zákonů přiznávajících různým „společensky znevýhodněným“ skupinám nárok na subvence z daní. Takzvaná pracovní právní ochrana a protikartelové zákony byly drasticky zpřísněny. Daně a příspěvky na sociální zabezpečení byly významně navýšeny, aby bylo možné financovat všemožné druhy tzv. „veřejných statků“ a zlepšování „kvality života“. Uchýlením se ke keynesiánské politice deficitního hospodaření (schodek rozpočtu federální vlády vzrostl z 57 miliard marek v roce 1970 na 232 miliard v roce 1980 a 503 miliard v roce 1989), a vzhledem k tomu, že inflace nebyla zpočátku očekávána, došlo k několikaletému odkladu v následcích těchto politik – jen, aby se objevily později, silnější než předtím. Neočekávaná inflace a úvěrová expanze stvořily a prodloužily špatné investice typické pro boom. Avšak tento boom, postavený jen na papírových penězích, bude nevyhnutelně následován likvidační krizí – recesí. (20)

Motto socialistického kancléře Helmuta Schmidta znělo „raději pětiprocentní inflace, než pětiprocentní nezaměstnanost“. Ve skutečnosti byla inflace brzy mnohem větší než 5 procent (stala se očekávanou a poptávka po penězích poklesla), ale nezaměstnanost také nepřetržitě rostla. Obě hodnoty dosáhly zároveň 10 procent. Hospodářský růst zpomaloval do počátku 80. let, kdy HNP pokleslo v absolutním vyjádření. Poprvé v historii SRN se snížil počet zaměstnaných. Na zahraniční pracovníky byl vyvíjen stále větší a větší tlak k odchodu ze země a byly zesíleny překážky pro imigraci.

Od roku 1982, v době, kdy byla socialisticko-liberální vláda (a levicové keynesiánství) nahrazena konzervativně-liberální vládou (a pravicovým keynesiánstvím) pokračovalo západní Německo ve svém pochodu směrem k sociálnímu státu, pouze však pomalejším (pokud vůbec) tempem. Vládní výdaje, které se zvýšily z 30 procent HNP v roce 1960 na více než 50 procent počátkem 80. let, a vládní dluh pokračovaly v růstu. Míra inflace byla snížena a míra hospodářského růstu vzrostla. Ale ani jedna míra nepoklesla či nevzrostla na úroveň blížící se těm, jež charakterizovaly Erhardovu éru, a po osmi letech konzervativně-liberálního vládnutí počet nezaměstnaných, jejichž počet dosáhl roku 1983 2.3 milionů, byla stále nad 2 miliony (téměř 8 procent). Za této situace začal příchod velkého množství východoněmeckých přistěhovalců s okamžitým nárokem na západoněmecké sociální dávky a podpory v nezaměstnanosti rychle odhalovat nejen bankrot socialismu, ale též i bankrot západoněmeckého sociálního státu.

A tak hrozba východoněmecké politické nestability přelévající se do západního Německa donutila západoněmeckou politicko-mocenskou elitu urychleně jednat a převzít iniciativu v nevyhnutelném procesu znovusjednocení. Avšak na rozdíl od situace pozdních 40. let, kdy Erhard zvládl podobnou krizi v německé historii přijetím nepopulární, ale úspěšné strategie volnotržního krizového řízení, je o nějakých 40 let později směr, sledovaný západoněmeckým politickým establishmentem, dalším obřím krokem směrem k welfare socialismu, odsouzen k dalšímu zhoršení západoněmecké hospodářské stagnace (neodolávající popularitě této politiky mezi západoněmeckou a obzvláště východoněmeckou veřejností). Spíše než o sjednocení Německa skrze rychlou a radikální desocializaci NDR, (a nepřímou SRN, což by samo o sobě bylo v souladu s fundamentálními principy spravedlnosti a solidní ekonomie, a jež bude zakrátko načrtnuta a vysvětlena) snaží se politicko-mocenská elita o sjednocení skrze úplné začlenění východního Německa do západoněmeckého sociálního státu. Okamžitě po událostech z 9. listopadu 1989, začaly západoněmecké politické strany – vládnoucí Křesťanskodemokratická unie (CDU), Svobodná demokratická strana (FDP) jakožto její menší vládní partner, Sociálnědemokratická strana (SPD) jako hlavní opoziční strana, a národně konzervativní Republikánská strana stejně jako levicoví zelení jakožto dvě menší opoziční síly – z větší části ve vedení západoněmeckého státního aparátu a v podstatě placeny z daní (skrze náhrady na vedení volební kampaně), rozšiřovat svou přítomnost do východního Německa a zakládat sesterské organizace. Aby odvedly pozornost od vlastních neustále narůstajících vpádů na soukromé vlastnictví, byla východoněmecká krize označena za krizi způsobenou nedostatkem demokracie, nikoliv nedostatkem soukromého vlastnictví. (21)

Východoněmecká veřejnost, obeznámená se západoněmeckým politickým systémem díky západoněmecké vládní televizi a masivně nakloněna sociálně-etatistickým ideologiím (východoněmecké území bylo vskutku tradičně pevností podpory sociálnědemokratických a komunistických stran), vítala „invazi“ západoněmeckých stran s otevřenou náručí. První východoněmecké volby s účastí více stran (18. března 1990) skončily hlasitým vítězstvím západoněmeckého stranického systému. Dříve vládnoucí Komunistická strana, mezitím přeskupena do Strany demokratického socialismu, byla odstavena od moci (ačkoliv zůstala třetí největší stranou, s pozoruhodnými 15 procenty hlasů). Zato východoněmecký ekvivalent Křesťanskodemokratické unie se stal – posílen spřízněností se západoněmeckou vládnoucí stranou a svým úplatkářským slibem „štědrého“ směnného kurzu pro východní marky u západoněmecké centrální banky (nejčastěji navrhované kurzy 1:1, či 2:1, jež okamžitě posílily východoněmeckou marku na kurz 4:1) a rychlé a kompletní začlenění NDR do Spolkové republiky podle článku 23 západoněmecké ústavy (jež poskytuje možnost legálního vstupu, či *Anschlussu*) – nejsilnější politickou silou a předním partnerem v nově formované konzervativně-liberálně-sociálnědemokratické vládní koalici, reprezentující více než dvě třetiny volebních hlasů. Nepřímou tak západoněmecká mocenská elita získala kontrolu nad vývojem východního Německa a jeho budoucího postupu desocializace. (22)

Datum oficiálního počátku procesu německého sjednocení byl určen na 2. červen 1990 a byl ohlášen náčrt sjednocovacího procesu, včetně měnové reformy a rozšíření západoněmeckého sociálního systému na východ jako jeho klíčových prvků. (23)

Východní marky budou směněny za západní marky kurzem 1:1 do výše čtyř tisíc na osobu a kurzem 2:1 za tímto limitem. (24) Poněvadž je východoněmecká peněžní nabídka pouze zlomkem nabídky západní marky, a poněvadž trh pro nepeněžní zboží bude automaticky rozšířen skrze měnové sjednocení, očekávané inflační následky budou relativně malé. Avšak, měnová reforma způsobí dvojitou redistribuci příjmu. Na jednu stranu obsahuje nucené přerozdělení kupní síly od západoněmeckých občanů k východním Němcům, ačkoliv první nejsou jakýmkoliv způsobem odpovědní za špatnou situaci druhých a v minulosti vskutku předali východním Němcům nemalé částky na dobrovolné bázi. Na druhou stranu obsahuje nucenou příjmovou redistribuci od západoněmeckého soukromého sektoru k západoněmecké vládě – jež vytiskne požadované množství marek v podstatě za nulové náklady – a nepřímo její východoněmecké vládní pobočce. S měnovou reformou jako základem, začne socio-ekonomická integrace východního Německa. Po zásobení východního Německa „dostatečnou“ počáteční kupní silou, východoněmecká vláda, řízená svým starším západním partnerem, a jako kdyby byla legitimní vlastníkem, bude odprodávat státní majetek. (25)

S východními Němci jako kupujícími bude speciálně zacházeno. Východoněmecký požadavek, aby bylo západním Němcům po asi desetiletí bráněno v nákupu půdy ve východním Německu, byl poražen po vleklé bitvě, ale jiné, méně závažné restrikce, pravděpodobně zůstanou. Dále, mezi v nákupu omezovanými západními Němci budou velké a s vládou propojené firmy užívat systematických výhod (v očekávání této pravděpodobné události hodnota jejich akcií ztelně vzrostla). Východní Němci s právoplatnými nároky na vyvlastněná, socializovaná aktiva budou znovu jejich vlastníky bez nutnosti platit, ačkoliv s velkým počtem výjimek stranících současným uživatelům před jejich původními vlastníky.

Na druhou stranu, západoněmečtí nárokovatelé majetku ve východním Německu budou široce omezeni v podobném navrácení jejich majetku a namísto toho obdrží nějakou arbitrární kompenzaci pod tržní cenou. (26) Reprivatizace ve východním Německu (ačkoliv bude značná) nebude zahrnovat žádný ze státních velitelských stanovišť – policie, soudy, doprava, komunikace a vzdělání – a její rozsah bude výrazně menší než stupeň soukromého vlastnictví v západním Německu, takže se zvýší relativní velikost vládního sektoru ve sjednoceném Německu nad současnou úroveň na západě země. (27)

Zpočátku budou příjmy z privatizace užity k financování východoněmeckého sociálního systému. Prominentem mezi již přijatými ustanoveními bude kompletní přijetí západoněmeckého systému sociálního pojištění: starobní důchody, vyplácené v západních markách, budou rychle zvýšeny na západoněmeckou úroveň (při tržním směnném kurz 5:1 před listopadem 1989, byly na úrovni 1/15 důchodů na západě). Současné východoněmecké mzdy budou převedeny poměrem 1:1 na západní marky (což je pozvedne na poloviční úroveň mezd na západě, a na zhruba stejnou úroveň jako mají západoněmecké průměrné podpory v nezaměstnanosti, při srovnání s tržní hodnotou o asi 1/10). Východní Německo navíc okamžitě zavede západoněmecký systém „pojištění“ v nezaměstnanosti, stejně jako vysoce centralizovanou odborovou organizaci a kolektivní vyjednávání. Dále budou převedeny v kurzu 1:1 nájmy a alespoň „dočasné“ regulované nájmy nepozbydou na účinnosti. Veškeré dluhy, nyní denominované v západních markách, budou sníženy na polovinu. Nepřekvapivě je jako nejvyšší priorita, pro financování současných a budoucích vládních výdajů, viděno přijetí západoněmecké daňové struktury. Východní vláda (už bez možnosti tisknout peníze) začne okamžitě zakládat „efektivní“ decentralizovaný systém výběru daní. Přitom jí bude asistovat západoněmecký protějšek a expertiza jeho *Finanzämter* (ekvivalent americké IRS – jde o finanční úřad, „berňák“ – pozn. překl.)

Přirozeně, politická mocenská elita odpovědná za tento program znovusjednocení vyjádřila jen málo pochybností o jeho úspěchu. Vskutku, někteří představitelé jako kancléř Helmut Kohl a Otto Lambsdorff, hlava západoněmecké FDP, veřejně prohlásili, že to „nebude stát západní Německo nic“.

Avšak, ekonomická logika nám říká něco jiného a předpovídá poněkud neuspokojivé výsledky. (28) Jistě, díky částečné reprivatizaci a zrušení většiny cenových regulací se východoněmecký hospodářský výkon rychle zlepší, oproti současnému zoufalému stavu. Přesto bude proces obnovy nejen pomalejší a mnohem bolestivější než by bylo třeba. Brzy bude nahrazen hospodářskou stagnací, a kvůli relativně většímu vládnímu sektoru ve sjednoceném Německu, budou posíleny stagnační tendence v již apatické západoněmecké ekonomice.

Úplné začlenění východního Německa do západoněmeckého systému sociálního zabezpečení povede k nárůstu daní na sociální zabezpečení. Každé omezení, uvalené na západoněmecké kupující východoněmeckých aktiv, poškodí též východní Němce, protože jim nedovolí prodat je nejvyšší nabídce a zpomalí brzký přesun aktiv do nejproduktivnějších rukou. Podobně, preferenční zacházení, přiznané zavedeným západoněmeckým firmám, zabrání nejrychlejšímu rozpadu nadměrně velkých východoněmeckých výrobních jednotek na efektivní firmy a přispěje od začátku ke kartelizaci nového východoněmeckého hospodářství. Regulované nájemné zastaví z velké části obnovu východoněmeckého trhu s nájemním bydlením a povede k velkým projektům veřejného bydlení (*sozialer Wohnungsbau*) a ještě vyšším daním. Avšak nejhorší ze všeho pro východoněmecké hospodářské zotavení bude kombinovaná politika minimální mzdy a podpor v nezaměstnanosti. Jedním důvodem je, že tato politika nezastaví populační odliv z východu na západ s jeho vyššími mzdami a podporami v nezaměstnanosti (29), a směrem dolů neflexibilními mzdovými sazbami. Pokračující migrace nadále zhorší již nyní tvrdohlavý problém s nezaměstnaností. Na druhou stranu je východoněmecké hospodářství, dokonce i se současnými mzdovými sazbami ve východních markách, převážně nekonkurenceschopné na světových trzích. Zafixováním mzdových sazeb na několikrát vyšší úrovni – vyžadováním nominálně stejných mezd v západních markách – bude východoněmecká pracovní síla vyloučena z trhu v ještě větším měřítku. „Normální“ tok kapitálu, z oblastí s vysokými mzdami do oblastí s nízkými mzdami, bude drasticky omezen a výsledkem bude masivní – a s pojištěním v nezaměstnanosti – trvající nezaměstnanost. K financování rozsáhlé východoněmecké nezaměstnanosti budou vyžadovány stálé a masivní transferové platby ze západu na východ. Ale též i z východoněmeckého produktivního sektoru do neproduktivního. Daně a/nebo tvorba nových peněz budou muset být znovu podstatně zvýšeny. Jakékoliv nové produktivní síly, osvobozené východoněmeckou částečnou privatizací, budou okamžitě utlumeny. V prostředí rostoucí nezaměstnanosti a ekonomické stagnace obdrží, již sílící nacionalistické cítění, další vzpruhu. (30)

Zatímco směr byl převážně udán a německé znovusjednocení pokračovalo skrze zahrnutí NDR do západoněmeckého sociálního státu, existovala zde alternativa, jež by ušetřila Němce hospodářské frustrace, nevyhnutelně spojené se současným plánovaným směrem. Naneštěstí, tato radikální alternativa – nekompromisní privatizace východního Německa, přijetí soukromovlastnické ústavy a znovusjednocení skrze přijetí úplného, jednostranného volného obchodu – zatím prakticky nenašla publikum. Téměř všechny navrhované alternativy jsou variacemi na stejné sociálně etatické téma: buď poněkud drastičtější (tj. více redistribuční) prosazované východními ekonomickými „experty“, či poněkud umírněnější, propagované většinou ekonomickým establishmentem západního Německa. Nezdá se, že by tato šťastná uniformita názorů expertů nějak znepokojovala německou veřejnost. Není to zvláštní, že i v „liberálním“ západním Německu jsou nástroje k tvorbě názorů z velké části v rukou vlády? Prakticky tu neexistují soukromé školy či univerzity, rádio a televize jsou většinou vlastněné vládou, či v případě několika výjimek povolených od poloviny osmdesátých let, předmětem přísných vládních licenčních požadavků. A nejsou tu skoro žádné nezávislé volnotržní think-tanky či nadace.

Mimoto, proč by vlastně měla mít západoněmecká mocenská elita a ekonomický establishment na její výplatní pásce, stejné zájmy jako německá veřejnost? Vskutku, není mnohem realističtější předpokládat, jak rakouská škola ekonomie dlouho předtím vysvětlila (31) a škola veřejné volby nedávno znovu zdůraznila (32), že vládní představitelé a jejich intelektuální bodyguardi, jako kdokoliv jiný, sledují své vlastní zájmy, spíše než že prosazují tzv. veřejné dobro? A není poněkud zřejmé, že zájmem západoněmecké vlády a jejího východní pobočky je rozšíření její vlastní moci – o daňové příjmy a vládou kontrolovaný majetek? Jak v současnosti vychází najevo, proces znovusjednocení podporuje přesně *tento* cíl a je skutečně určen k tomu, udělat z Německa přední politickou moc. A to, co se možná jeví z hlediska německé veřejnosti jako nekoncepční strategie, je ve skutečnosti úspěšným splněním vlastních odlišných, dokonce antagonistických zájmů německé vlády. (33)

Dnes je německá veřejnost příliš autoritářsky smýšlející, aby si vážně kladla tyto otázky. Bude třeba mnoho tvrdých lekcí a bude naděláno mnoho škod, než alternativa radikální privatizace dostane svou šanci, pokud ji kdy dostane. Pouze poté si možná německá veřejnost začne uvědomovat, že úplné opomenutí této možnosti, mezi v současnosti diskutovanými strategiemi znovusjednocení, není náhodou, ale má systematické vysvětlení.

Řešení současné krize musí začít uznáním toho, že to dost možná není vina východních Němců, že se mají tak špatně, jak se mají, ale taktéž je to vina západních Němců. Ve skutečnosti miliony lidí, kteří opustili východní Německo, v mnoha případech riskovali své životy, aktivně přispěli k podkopání východoněmeckého režimu a v každém případě demonstrovali *správný* podnikatelský úsudek, zatímco miliony východních Němců kolaborovaly s režimem – členů socialistické strany bylo přes 2 miliony, či nějakých 15 procent obyvatel, a mnohem více se jich ochotně účastnilo loupení majetku, zanechaného emigranty. Dokonce i těch, kteří neprojevili tak zřejmou špatnou podnikatelskou prozíravost. Přinutit západní Němce, aby východní Němce podporovali obrovskými částkami, tedy nejenže představuje morální urážku, ale je též kontraproduktivním opatřením. Spravedlnost a ekonomie namísto toho vyžadují, aby východní Německo své problémy řešilo samo, s ničím jiným než s dobrovolnou západoněmeckou pomocí. Tudíž, jakákoliv forma nuceného přerozdělování by měla být úplně odmítnuta. Neměla by být žádná měnová reforma podobná té již započaté. Směnné kurzy by měly být tržní (34) a rovněž by nemělo dojít k začlenění, ale k rozhodně separatistickému znovusjednocení.

Vzhledem k tomu, že základní příčinou východoněmecké hospodářské mizérie je kolektivní vlastnictví výrobních faktorů, řešením a klíčem k úspěšné budoucnosti je privatizace. A přece, jak může být socializovaný majetek privatizován spravedlivě? (35) Na začátku odpovědi této otázky je též druhý morální postřeh. Vláda bývalého východního Německa byla a je východoněmeckým obyvatelstvem považována převážně za kriminální organizaci, vinnou vraždou, loupežím a vztyčením neproniknutelné zdi, odpovědné za zotročení celého národa. Nejenže by mělo být stíhání těch, kteří jsou přímo odpovědní za tyto aktivity, vážnější než současné bázlivé pokusy v tomto směru, ale též veškerý vládní majetek, od počátku nekale nabytý, by měl být vládě zabaven. Nová vláda, i když bude svobodně zvolena, nemůže být považována za vlastníka jakéhokoliv majetku, poněvadž zločincův dědic, i když sám není jakkoliv vinen, se nemůže stát legitimním vlastníkem nelegitimně nabytého majetku. Z důvodu jeho osobní nevinny se na něj nevztahuje trestní stíhání, ale veškeré jeho „zdeděné“ zisky musí být okamžitě navraceny zpět původním obětem. Tato exekuce vládního majetku musí proběhnout bez jakýchkoliv poplatků. Vymáhání poplatků na obětech za znovunabytí toho, co bylo kdysi jejich, by samo o sobě bylo zločinem a zbavilo by novou východoněmeckou vládu jakéhokoliv nevinnosti, kterou předtím kdy možná měla.

Konkrétněji, veškeré majetkové nároky by měly být okamžitě uznány, bez ohledu na to, zda-li jsou drženy východními či západními Němci. Jelikož nároky původních vlastníků nebo jejich dědiců kolidují s nároky současných uživatelů majetku, nároky prvně jmenovaných by měly převážet. Pouze pokud

současný uživatel prokáže, že nárok původního vlastníka/jeho dědice je nelegitimní, tedy že nárok k danému majetku byl původně získán prostředky donucení či podvodu, měl by uživatelův nárok převážet a onen by měl být uznán za vlastníka. (36) V případě východního Německa – na rozdíl například od Sovětského svazu –, kde politika vyvlastňování začala teprve před nějakými čtyřiceti lety, kde většina registrů půdy zůstala zachována, a kde praktika vládou povoleného vraždění soukromých vlastníků byla relativně „mírná“, by toto opatření rychle vyústilo v reprivatizaci většiny, i když ne celého, východního Německa. Na zbylé, vládou kontrolované zdroje, by měly být uplatněny syndikalistické představy. Aktiva by se okamžitě měla stát majetkem těch, co je užívají – zemědělská půda zemědělců, továrny dělníků, ulice těm, co je postavili (street workers), školy učitelů, úřady úředníků (pokud tito nejsou kriminálně stíháni) a tak dále. (37) K rozložení většinou nadměrně velkých východoněmeckých výrobních konglomerátů by měl být syndikalistický přístup užit na ty výrobní jednotky, ve kterých je daná jednotlivá práce skutečně prováděna, tj. na jednotlivé úřední budovy, školy, ulice nebo bloky ulic, továrny a farmy. Na rozdíl od syndikalismu, avšak nanejvýš důležité, je to, že takto získané jednotlivé majetkové podíly by měly být volně obchodovatelné a měl by být založen trh s akcemi, tak aby došlo k oddělení funkcí vlastníka-kapitalisty a nevlastnících zaměstnanců a k hladkému a plynulému převodu aktiv od méně produktivních do více produktivních rukou. (38)

S touto privatizační strategií jsou spojeny dva problémy. Jednak, co je třeba udělat v případě nových staveb – jež by podle tohoto navrženého plánu byly vlastněny jejich současnými produktivními uživateli – vystavěných na půdě, která má být navržena odlišnému původnímu majiteli?

Zatímco přiřknutí rovnocenných majetkových podílů současným producentům se jeví dostatečně jasné, kolik podílů by měl obdržet vlastník půdy? Stavby a půdu nelze fyzicky oddělit. V řeči ekonomické teorie jsou absolutně specifickými komplementárními faktory produkce, jejichž relativní příspěvek k jejich společnému hodnotovému produktu nemůže být rozpleten. V těchto případech není jiné alternativy než vyjednávání. (39)

Avšak toto – navzdory prvnímu dojmu, že by to mohlo vést k trvalému, nevyřešitelnému konfliktu – by nám nemělo působit mnoho bolení hlavy. Poněvadž v kterémkoliv takovém sporu, existují stále pouze dvě strany a striktně omezené zdroje. Mimoto, nalézt rychlý, vzájemně přijatelný kompromis je v zájmu obou stran. A pokud má kterákoliv strana slabší vyjednávací pozici, je to vlastník půdy, poněvadž nemůže prodat půdu bez souhlasu vlastníka stavby, zatímco oni mohou rozebrat budovu bez souhlasu vlastníka půdy.

Zadruhé, syndikalistická privatizační strategie naznačuje, že výrobci v kapitálově náročných odvětvích by měli relativní výhodu ve srovnání s těmi v oborech náročných na práci. Poněvadž hodnota vlastnických podílů obdržených prvními by převýšila hodnotu majetku uděleného druhým, vyžaduje toto nerovnoměrné rozdělení bohatství ospravedlnění. Či se to tak alespoň jeví. Ve skutečnosti je takové ospravedlnění po ruce. Na rozdíl od široce rozšířených „liberálních“ mýtů, na nerovnosti není eticky nic špatného. (40) Vskutku, otázka privatizování dříve socializovaného majetku je téměř perfektně analogická k zřízení soukromého majetku v *přírodním stavu*, tedy když zdroje nebyly předtím vlastněny. V této situaci, dle ústřední lockeovské ideje přirozených práv, jež se shoduje s přirozeným smyslem pro spravedlnost většiny lidí, soukromý majetek vzniká skrze skutky přivlastnění – smícháním něčí práce s přírodou danými zdroji, dříve než to udělá kdokoliv jiný. (41) A pokud existuje nějaký rozdíl mezi kvalitou přírodou danými zdroji, což bezpochyby existuje, výsledek vytvořený přivlastňovací etikou je nerovnost spíše než rovnost. (42) Syndikalistický privatizační přístup je pouhou aplikací tohoto přivlastňovacího principu na mírně změněné podmínky. Socializované výrobní faktory jsou již přivlastňovány konkrétními jedinci. Pouze jejich vlastnické právo, týkající se konkrétních výrobních faktorů, bylo zatím ignorováno. A vše, co by se odehrála za tohoto navrženého plánu je, že tato neospravedlnitelná situace by byla napravena. Pokud takováto

náprava ústí v nerovnosti, není to více nefér, než nerovnosti, jež by vznikly při původním, nezměněném přivlastnění. (43)

Mimoto je náš syndikalistický návrh ekonomicky efektivnější než jediná myslitelná privatizační alternativa v souladu se základním požadavkem spravedlnosti (stát není legitimním vlastníkem socializovaného hospodářství a tudíž jeho prodeje a aukce by měly být mimo debatu). Dle této alternativy by veškeré obyvatelstvo obdrželo rovnocenné podíly z veškerého majetku země, mimo majetek navrácený původním vyvlastněným majitelům. Kromě diskutabilní morální kvality této politiky, (44) by to bylo extrémně neefektivní.

Za prvé, aby se tyto celostátně rozdělené podíly staly obchodovatelnými majetkovými tituly, musejí přesně určovat, ke kterému konkrétnímu zdroji se vztahují. Tudíž by bylo třeba (aby mohl být zaveden tento návrh) pořídit kompletní soupis veškerého majetku země, či alespoň soupis výrazně oddělitelných výrobních jednotek. Za druhé, i kdyby byl takový soupis nakonec pořízen, majitelé by se celkem vzato skládali z jedinců, kteří by o svém majetku nevěděli v podstatě nic. V ne-rovnostářském systému syndikalistické privatizace není žádný soupis potřeba. Navíc, počáteční vlastnictví se týká výhradně jednotlivců, kteří (kvůli své produktivní účasti u jimi vlastněného majetku) jsou nejlépe informováni k prvnímu reálnému posouzení onoho majetku.

Ve spojení s privatizací celého východního Německa dle načrtnutých principů by měla východoněmecká vláda přijmout soukromovlastnickou ústavu a prohlásit ji za neměnný základní zákon pro celé východoněmecké území. Tato ústava by měla být extrémně stručná a měla by stanovit následující principy v nejjasnějším možném vyjádření: Každá osoba, kromě toho, že je jediným vlastníkem svého fyzického těla, má právo užít svůj soukromý majetek jakýmkoliv způsobem se mu jeví vhodné, pokud takto bez vyzvání nezmění fyzickou integritu majetku či těla jiné osoby. Veškerá meziosobní směna a veškerá směna vlastnických titulů mezi soukromými vlastníky má být dobrovolná (smluvní). Tato práva jsou absolutní. Jakékoliv jejich porušení je předmětem zákonného stíhání ze strany oběti či jejího zástupce, a je žalovatelné v souladu s principy proporcionality trestu a striktní odpovědnosti. (45)

Jak bylo naznačeno v této ústavě, veškeré mzdové a cenové kontroly, všechny majetkové regulace a licenční požadavky a veškerá dovozní a vývozní omezení by měla být okamžitě zrušena a úplná svoboda smluvní, povolání, obchodu a migrace zavedena.

Následně by měla východoněmecká vláda (nyní bez majetku) prohlásit svou další existenci za neústavní – pokud by měla spočívat na nesmluvním získávání majetku, tj. zdanění – a abdikovat. (46) Výsledkem úplného zrušení socialismu a ustanovení čistě soukromovlastnické společnosti – anarchie vlastníků soukromého majetku, regulované výhradně soukromovlastnickým právem – by bylo nejrychlejší hospodářské zotavení východního Německa. Od počátku by byla východoněmecká populace celkově vzato úžasně bohatá. Poněvadž, zatímco východoněmecké hospodářství leží v troskách, země zničena není. Existují hodnotné nemovitosti, a navzdory veškeré spotřebě kapitálu existuje ve východním Německu stále masivní množství kapitálových statků. Bez jakéhokoliv vládního sektoru a s veškerým národním bohatstvím v soukromých rukou by se východní Němci mohli brzy stát předmětem zájvu svých západoněmeckých protějšků. (47)

Navíc, s výrobními faktory osvobozenými od politické kontroly a předanými soukromým jednotlivcům, kterým je dovoleno užívat je, jak uznají za vhodné – nezávisle na čemkoliv, co by ostatní mohli chtít – za předpokladu, že fyzicky nepoškodí zdroje vlastněné ostatními, je poskytnut maximální podnět k budoucí produkci. S neomezeným trhem pro kapitálové zboží je možné racionální nákladové účetnictví. S individualizovanými zisky a ztrátami reflektovanými na vlastníkově kapitálovém a prodejním účtu je maximalizován podnět pro zvýšení množství a/nebo kvality výroby každého jednotlivého výrobce a vyhnutí se nadměrnému či nedostatečnému využití jeho kapitálu.

Obzvláště ústavní ustanovení, že pouze fyzická integrita majetku (nikoliv hodnota majetku) má být chráněna, zaručuje, že každý vlastník vyvine hodnotově nejproduktivnější úsilí – úsilí podněcující výhodné změny v hodnotě majetku a bránící jakýmkoliv nevýhodným změnám (což by mohl být následek jednání jiné osoby týkající se jeho majetku).

Konkrétně zrušení všech cenových kontrol by téměř okamžitě eliminovalo veškeré současné nedostatky a objem výroby by začal okamžitě růst. Jak v množství, tak i v kvalitě. Nezaměstnanost by krátkodobě drasticky vzrostla, tak jak se stalo v západním Německu po druhé světové válce. Avšak s flexibilními mzdovými sazbami, žádným kolektivním vyjednáváním a žádnými podporami v nezaměstnanosti by začala znovu rychle mizet. Zpočátku by průměrné mzdové sazby zůstaly podstatně nižší než ty západoněmecké. Ale i toto by se brzy změnilo. Zlákání relativně nízkými mzdami, faktem, že východní Němci budou očekávaně potřebovat zpeněžit jejich nově nabytý kapitálový majetek, tak aby mohli financovat svou současnou spotřebu, a především faktem, že by východní Německo bylo útočištěm s volným obchodem a bez daní, začalo by zde proudit okamžitě mnoho investorů a obrovské množství kapitálu (obzvláště ze sousedního bohatého západního Německa).

Poskytování bezpečnosti – policejní ochrany a soudního systému – o němž je obvykle usuzováno (bez argumentu), že leží mimo pole působnosti volného trhu a má být vhodnou funkcí vlády, by pravděpodobně byla převzata velkými západoněmeckými pojišťovkami. (48) Poskytování pojištění osobního majetku, policejní akce – prevence a odhalení zločinu, stejně jako vymáhání náhrady – je ve skutečnosti součástí přirozeného podnikání tohoto odvětví (pokud by tomu vlády nebránily a nepřipisovaly si tento úkol sobě, se vši obvyklou a známou neefektivitou, pocházející od takovéto monopolizace). Vzhledem k tomu, že již podnikají v posuzování konfliktů mezi žadateli soutěžících pojišťovatelů, přirozeně by převzaly funkci soudního systému. (49)

Avšak ještě důležitější než je vstup velkých podniků, jako jsou pojišťovací společnosti v poskytování bezpečnosti, by byl příliv velkého počtu drobných podnikatelů ze západního Německa. Ti čelí nejen těžkému břemenu zdanění na západě, ale též bezpočtu regulací (licenčním požadavkům, zákonům o ochraně pracovníků, nařízené pracovní a otevírací době) a neregulované východoněmecké soukromovlastnické hospodářství by představovalo téměř neodolatelné lákadlo. Tento import podnikatelského talentu a kapitálu ve velkém měřítku by brzy začal zvyšovat reálné mzdové sazby ve východním Německu, stimuloval by domácí úspory a vedl by k rapidně se zrychlujícímu procesu kapitálové akumulace. Migrace by rychle nabrala opačný směr a stále rostoucí množství západních Němců by opustilo sociální stát kvůli neomezeným možnostem nabízeným na východě. A konečně, čelící rostoucímu úbytku produktivních jedinců, což by nadále tlačilo na západoněmecký rozpočet, byla by západoněmecká mocenská elita přinucena udělat to, čemu se v současnosti snaží usilovně vyhnout se svou vlastní strategií znovusjednocení skrze začlenění – začít též s desocializací západního Německa.

Poznámky:

(1) Ohledně detailů viz. *Gustav Stolper, German Realities (New York: Reynal & Hitchcock, 1948)*; *Frank Grube a Gerhard Richter, Die Schwarzmarktzeit: Deutschland zwischen 1945 und 1948 (Hamburg, 1979)*; *Theodor Eschenburg, Jahre der Besatzung 1945-1949 (Stuttgart, 1983)*; *Charles Kindleberger, The German Economy, 1945-1947: Charles Kindleberger's Letters from the Field (Westport, Conn.: Meckler, 1989) s historickým úvodem od Giinthera Bischofa.*

(2) Ohledně fenoménu potlačené inflace viz *Wilhelm Röpke, Die Lehre von der Wirtschaft (Bern, 1979), str. 142-45; idem, "Repressed Inflation," Kyklos 1, č. 3 (1947); pro čistě teoretické pojednání o tomto fenoménu viz Murray N. Rothbard,*

Power and Market (Kansas City: Sheed Andrews & McMeel, 1977), str. 28-29.

(3) Ohledně Studené války a mezinárodních rozměrech vývoje Německa po Druhé světové válce viz. Paul Johnson, *Modern Times (New York: Harper, & Row, 1983), kapitoly 13 a 17; Paul Kennedy, The Rise and Fall of the Great Powers (New York: Random House, 1987), kapitola 7.*

(4) Ludwig Erhard, *Wohlstand für Alle (Düsseldorf, 1957; aktualizovaná edice 1990) idem, Deutsche Wirtschaftspolitik (Düsseldorf; 1967). Erhardův nejbližší přímý poradce byl Alfred Müller-Armack, Wirtschaftslenkung und Marktwirtschaft (Hamburg; 1947). Nejvlivnější práce Waltera Euckena jsou Die Grundlagen der Nationalökonomie (Jena, 1940) a Grundsätze der Wirtschaftspolitik (Hamburg, 1959); k Franzi Bohmovi viz jeho Reden und Schriften, ed. E.S. Mestmäcker (Karlsruhe, 1960) a Privatrechtsgesellschaft und Marktwirtschaft," Ordo 17 (1966)., Ročenka Ordo je hlavním orgánem freiburské školy. Podobný vliv měly Wilhelm Röpke: Die Lehre von der Wirtschaft (Bern, 1979), Die Gesellschaftskrisis der Gegenwart (Erlenbach-Zürich, 1948), Jenseits von Angebot und Nachfrage (Erlenbach-Zürich, 1957), a Alexander Rüstow: Ortsbestimmung der Gegenwart, třísvazkový (Erlenbach-Zürich: Eugen Rentsch, 1950, 1952 and 1957). Vliv Ludwiga von Misesa byl hlavně skrze jeho Theory of Money and Credit, H. E. Batson, překlad (1912; Londýn Jonathan Cape, 1934), Nation, State, and Economy, Leland B. Yeager, překlad (1919; New York: New York University Press, 1983), Socialism: An Economic and Sociological Analysis, J. Kahane, překlad (1922; Indianapolis, Ind.: Liberty Fund, 1981), Liberalism, Ralph Raico, překlad (1927; Princeton, N.J.: D. Van Nostrand, 1962), a Human Action: A Treatise on Economics, třetí vydání (1949; Chicago: Henry Regnery, 1966). O vztahu mezi těmito a ostatními prameny volnotržního myšlení viz Friedrich A. Hayek, Studies in Philosophy, Politics and Economics (Chicago: University of Chicago Press, 1957), kapitola 13.*

(5) Ohledně tohoto viz. níže

(6) Vedoucí američtí ekonomičtí poradci byli kupříkladu zastánci New Dealu a nepřátelé volného trhu Charles P. Kindleberger, John K. Galbraith, a Walt W. Rostow.

Ukazatelem německého veřejného mínění je fakt, že dokonce nově založení konzervativní Křesťanská Demokratická Unie, ve svém Ahlenském programu z roku 1947, uvedla, že „kapitalistický ekonomický systém nebyl spravedlivý vůči životně důležitým zájmům německého lidu ve státě a společnosti“ a proto požadovali rozsáhlou politiku socializace.

(7) Vysoký americký komisař, generál Lucius D. Clay reagoval na Erhardovy liberalizační plány takto: „Mí poradci mi tvrdí, že tomu velmi odporují.“ Erhard odpověděl: „Nic si z toho nedělejte, generále, ti moji mi říkají to samé.“

(8) Ohledně vývoje západoněmeckého ekonomického systému do poloviny šedesátých let viz celkem výbornou studii od Hanse-Joachima Arndta, West Germany: Politics of Non-Planning (Syracuse: Syracuse University Press, 1966).

(9) Pro srovnávací ekonomické analýzy východního a západního Německa viz H. Winckel, *Die Wirtschaft im geteilten Deutschland 1945-1970 (Wiesbaden, 1974); Karl Thalheim, Die wirtschaftliche Entwicklung der beiden Staaten in Deutschland (Opladen, 1978); E. Jesse, ed., BRD und DDR (Berlín, 1982); Hannelore Hamel, ed., Bundesrepublik Deutschland-DDR: Die Wirtschaftssysteme (Mnichov, 1983); též: E. Windmoller a T. Hopker, *Leben in der DDR (Hamburg, 1976).**

(10) Ústava Německé demokratické republiky, odstavec 9, oddíl 3.

(11) Je zajímavé, že rychlost východoněmecké socializace byla zdatelně **pomalejší**, než ve všech ostatních Sovětských státech východní a střední Evropy, s výjimkou Polska, kde zemědělství zůstalo z větší části v soukromých rukou. Viz Jürgen Hartmann, *Politik und Gesellschaft in Osteuropa (Frankfurt/M., 1983), str. 169.*

(12) První anglický překlad se objevil v roce 1936 pod názvem *Socialism: An Economic and Sociological Analysis*. Nejnovější edice vydal v roce 1981 Liberty Fund. Viz také Mises *Human Action*, kapitoly 25 a 26, ve kterých poskytuje definitivní odpověď kritice jeho dřívějšího díla.

(13) Viz též Hans-Hermann Hoppe, *A Theory of Socialism and Capitalism: Economics, Politics, and Ethics (Boston: Kluwer Academic Publishers, 1989); idem, "Why Socialism Must Fail," v Llewellyn H. Rockwell, ed., The Free Market Reader (Burlington, Calif.: Ludwig von Mises Institute, 1988).*

(14) viz. Ludwig Erhard, *Wohlstand für Alle*.

(15) Je zajímavé povšimnout si jak americké učebnice komparativních hospodářských systémů pojednávají o případě východního versus západního Německa. Kromě ignorování migračních statistik a absolutního přehlížení, či alespoň letmého zmínění „Zdi“, spoléhají téměř výhradně na oficiální vládní statistiky. Vzhledem k tomuto dospívají k závěrům, které lze nazvat jedině jako perverzní. V nejlepším případě ilustrují, že ekonomické statistiky mají velmi málo co do činění s realitou vnímanou jednajícími jednotlivci. Nejskandálnějším příkladem je Andrew Zimbalist, Howard J. Sherman a S. Brown, *Comparing Economic Systems* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1989). Po zmínce o tom jak bylo východní Německo od počátku relativně znevýhodněno placením těžkých reparací a masivními populačními ztrátami (ale proč ztrácelo své obyvatelstvo?) píšou: „Během padesátých let rostlo hospodářství západního Německa mírou blízkou 7 procentům zatímco – navzdory počátečním znevýhodněním – míra růstu východoněmeckého hospodářství byla okolo 6.5 procenta. HNP na osobu v západním Německu rostlo mezi lety 1960 až 1979 o 3.5 procenta a východní Německo o 4.7 procenta. Reálné HNP vzrostlo v SRN roku 1980 o 1.8 procenta a v roce 1981 pokleslo o 0.3 procenta; v NDR vzrostl reálný národní příjem o 4.2 procenta v roce 1980 a o 4.5 procenta v roce 1981. Tudíž, dle odhadů CIA...východoněmecký příjem na hlavu vzrostl na 87.6 procent západoněmeckého. Rozdíl se nadále srovnával v roce 1982 a v první polovině roku 1983. Závěr se jeví jako nezpochybnitelný. Po celé poválečné období zažívala NDR prudší růst než SRN“ (str. 468). Dále, ve východním Německu „existuje silnější *dynamická* efektivnost...v západním Německu byl roční průměrný nárůst faktorové produktivity 3 procenta a ve východním to bylo 3.4 procenta.“ Mimoto, „NDR mělo větší ekonomickou stabilitu (tj. absence nadměrné inflace a nezaměstnanosti) během poválečného období“ (str. 469). Navíc, zatímco „kvalita životního prostředí je vyšší v SRN, východní Německo má méně než poloviční příjmovou nerovnost a ve všech oblastech života dosáhly (východoněmecké) ženy mnohem vyššího stupně rovnosti s muži než jejich protějšky v západním Německu“ (str. 470).

Po přečtení tohoto se jeden musí nepochybně divit, proč se lidé nestěhovali ze Západu na Východ, a proč příběh o hospodářském úspěchu, jako je ten východoněmecký, skončil jeho naprostým kolapsem! Ale autoři na toto mají odpověď: „Konečně, ačkoliv jsme se zabývali pouze hospodářským výkonem, lze jen obtížně přehlížet vhodnější demokratický politický systém v západním Německu“ (str. 470). Ne o mnoho lepší je analýza od P. R. Gregoryho a G. C. Stuarta, *Comparative Economic Systems* (Boston: Houghton Mifflin, 1985), str. 402-414. Převážně nemístná je též dřívější studie od Wolfganga F. Stolpera, *The Structure of the East German Economy* (Cambridge: Harvard University Press, 1960).

(16) Viz též Hans-Joachim Arndt, *West Germany: Politics of Non-Planning*, kap. 3.

(17) Stoupenci „německého *soziale Marktwirtschaft*,“ píše Mises, „zdůrazňují, že považují tržní hospodářství za nejlepší možný a nevhodnější systém hospodářské koordinace společnosti, a že jsou proti vládní všemohoucnosti v socialismu. Ale samozřejmě, všichni tito obhájci politiky třetí cesty se stejnou vervou zdůrazňují, že odmítají Manchesterismus a laissez-faire liberalismus. Je nezbytné, tvrdí, aby stát zasahoval do tržních fenoménů kdykoliv a kdekoliv „volná hra ekonomických sil“ ústí v podmínky, jež se jeví jako „sociálně“ nežádoucí. Tímto tvrzením berou za samozřejmé, že vláda je tím, kdo je vyzván určit v každém jednotlivém případě, zda-li má či nemá být určitý ekonomický fakt považován za trestuhodný ze „sociálního“ úhlu pohledu, a následovně zda stav trhu vyžaduje zvláštní čin vládní intervence.“

„Všichni tito zastánci intervencionismu si neuvědomují, že jejich program tudíž zahrnuje zřízení plné vládní svrchovanosti ve všech ekonomických záležitostech a v samé podstatě způsobuje situaci, jež se neliší od toho, co je nazýváno německou či Hinderburgovou šablonou socialismu. Pokud je v jurisdikci vlády rozhodnout, zda určitý stav hospodářství ospravedlňuje intervenci, žádná sféra činnosti není ponechána trhu. Poté to již nejsou spotřebitelé, kdo s konečnou platností rozhoduje o tom, co by mělo být vyráběno, v jakém množství, v jaké kvalitě, kým, kde a jak, ale je to vláda. Poněvadž jakmile se výsledek vyvolaný činností volného trhu odlišuje od toho, co úřady považují za „sociálně“ žádoucí, vláda zasahuje. To znamená, že trh je svobodný dokud dělá přesně to, co vláda chce, aby dělal. Má „svobodu“ dělat to, co úřady považují za „správné“, ale ne to co považují za „špatné“, přičemž

rozhodnutí o tom, co je dobré a co špatné spočívá na rozhodnutí vlády. Tím pádem doktrína a praxe intervencionismu nakonec vede k opuštění toho, co jej původně odlišovalo od přímého socialismu, a k přijetí úplného totalitního všeobecného plánování.“ (*Human Action: A Treatise on Economics*, str. 723-24).

(18) Zatímco freiburská škola, obzvláště, uznává, že v praxi jsou monopoly téměř vždy výtvorem státní moci (viz Wilhelm Röpke, *Die Lehre von der Wirtschaft*, str. 215; pro typicky freiburské pojednání viz Erich Hoppmann, *Fusionkontrolle* (Tübingen, 1972), připouští (v souladu s neoklasickou ortodoxií) teoretickou možnost vykořisťujících volnotržních monopolů a obhajují něco na způsob nucené antifúzní (a malý byznys údajně podporující) legislativy bránící jejich vzniku. Pro teoretickou kritiku neoklasické teorie monopolu a obranu klasického názoru, že monopol může existovat, pouze pokud je volný vstup do odvětví omezen zákonným donucením, a že za podmínek volného vstupu není možné určit nějak smysluplně rozdíl mezi konkurečními a monopolními cenami a/nebo objemem výroby, viz Murray Rothbard, *Man, Economy, and State: A Treatise on Economic Principles* (Los Angeles: Nash Publishing, 1970), kap. 10; též Hans-Hermann Hoppe, *Eigentum, Anarchie und Staat. Studien zur Theorie des Kapitalismus* (Opladen, 1987), str. 129-41; idem, *A Theory of Socialism and Capitalism*, kap. 9.

(19) Viz R. Merklein, *Griffin die eigene Tasche: Hintergeht der Bonner Sozialstaat seine Bürger?* (Hamburg, 1980); idem, *Die Deutschen werden ärmer. Staatsverschuldung, Geldentwertung, Markteinbussen, Arbeitsplatzverluste* (Hamburg, 1982).

(20) Ohledně teorie hospodářského cyklu viz Ludwig von Mises, „Monetary Stabilization and Cyclical Policy“, v n *On the Manipulation of Money and Credit*, Percy L. Greaves, ed. . (1928; Dobbs Ferry, N.Y.: Free Market Books, 1978); Friedrich A. Hayek, *Prices and Production* (1931; London: Routledge & Sons, 1935); Richard von Strigl, *Kapital und Produktion* (Vienna, 1934); Murray N. Rothbard, *America's Great Depression* (Kansas City: Sheed & Ward, 1975).

(21) Ve skutečnosti nemá nedostatek demokracie prakticky nic společného s vážnou situací ve východním Německu. Není to samozřejmě princip výběru politiků, co způsobuje ten problém. Je to politika a politické rozhodování jako takové, co nesou odpovědnost. Společně vlastněné výrobní faktory vyžadují společné rozhodování. Namísto toho, aby se každý výrobce rozhodoval nezávisle, co udělat s konkrétními zdroji za režimu soukromého vlastnictví a smluvní svobody, se zespolečnění výrobními prostředky vyžaduje každé rozhodnutí kolektivní souhlas. Pro výrobce je irelevantní, jak jsou ti, co udělují souhlas vybírání. Na čem mu záleží je povolení, jež musí být vůbec vyžadováno. Pokud tento stav trvá, je podnět vyrábět snížen a zbídačení bude pokračovat. Privatizace je tedy neslučitelná s demokracií, stejně jako s jakoukoliv jinou formou politické vlády. Privatizovat znamená odpolitizovat společnost a ustanovit, v marxistické terminologii, anarchii výroby, v níž nikdo nevládne nikomu a vztahy všech výrobců jsou dobrovolné, a tudíž vzájemně prospěšné.

(22) Volby ze 14. října 1990 znovu ustanovily pět spolkových zemí. A volby z 2. prosince 1990 potvrdily, v mezitím sjednoceném Německu, tyto výsledky, což ještě více přidalo na síle vládnoucí konzervativně-liberální vládní koalici. Národně konzervativní Republikáni se stali bezvýznamnými a Strana zelených se nedokázala navrátit do spolkového parlamentu (Bundestagu). Strana demokratického socialismu zaznamenala další ztrátu hlasů, a ačkoliv je v současnosti v Bundestagu zastoupena díky dočasnému odstranění pětiprocentní hranice pro „původní“ východoněmecké strany během prosincových voleb, je odsouzena nakonec zmizet z politické scény. Ukazatelem „imperialismu“ západoněmecké politicko-mocenské elity je fakt, že téměř všichni vedoucí kandidáti třech největších stran (CDU, FDP a SPD) ve východoněmeckých říjnových spolkových volbách, byli „importováni“ ze západního Německa.

(23) Formální sjednocení se odehrálo jen o tři měsíce později, 3. října, a bylo „demokraticky ratifikováno“ v prvních celoněmeckých volbách 2. prosince 1990.

(24) Pro detailní analýzu měnové reformy viz P. Bofinger, „The Germany Monetary Unification: Converting Marks to D-Marks“, *Federal Reserve of St. Louis Review* (červenec/srpen 1990).

(25) Pro tento účel byl založen svěřenecký fond (Treuhandanstalt – připomíná český Fond národního majetku, pozn. překl.) řízen „manažery“ západoněmeckého establishmentu.

(26) Ve skutečnosti obě německé vlády souhlasily ve své smlouvě o sjednocení z 3. října, že veškerá vyvlastnění, jež se odehrála před založením východoněmeckého státu v roce 1949, mají být považována za „platná“ (více než 50 procent východoněmecké zemědělské půdy bylo před tímto datem násilně socializováno). Toto ustanovení je v současnosti řešeno vládním soudním systémem.

(27) Po jednom roce desocializace bylo privatizováno pouhých 700 z 9 000 východoněmeckých „výrobních jednotek“.

(28) Ve skutečnosti byly počátkem roku 1991 zavedeny vyšší daně z benzínu, o 2,5 % zvýšena daň na „pojištění“ v nezaměstnanosti a „dočasně“ zvýšena daň z příjmu o 7,5 %. Různé další plány na „zvýšování příjmu“ se staly oficiálně zvažované (včetně poplatku za užívání silnic a zvýšení cen za vládou poskytované a monopolizované telefonní služby). Peněžní nabídka (M3) se ročně zvýšila o 6 procent (oproti 1 procentu ve Spojených státech). Schodky rozpočtu vzrostly z 20 miliard marek v roce 1990 na oficiálně (zřejmě nedostatečně) odhadovaných 140 miliard pro rok 1991. Celkový dluh činil nějakých 900 miliard, a vyžadoval na úrokových platbách necelých 10 procent federálního rozpočtu (s očekávaným zvýšením na 17 procent pro rok 1994). Kvůli zvýšenému vládnímu půjčování došlo k navýšení úrokové míry o asi 1 procento (ve srovnání s jednocentním poklesem ve Spojených státech během stejného období) a tudíž soukromé investice byly „vytěsněny“. V západním Německu bylo navíc „vytvořeno“ nějakých 10 tisíc vládních pracovních míst s definitivou (*Beamte*), aby tito učili východní Německo „úřední efektivitě“.

(29) Počet emigrantů očekávaně poklesl z více než 2 000 denně, vzhledem k měnové unifikaci a připojení NDR k SRN. Nicméně, dodnes zůstává migrace na úrovni více než 500 migrantů za den.

(30) Koncem roku 1990 vzrostla míra nezaměstnanosti ve východním Německu k asi 25 procentům (2.5 milionů nezaměstnaných) a rostoucí nevraživost východních Němců k jejich vlastním gastarbeiterům se stala rozšířeným fenoménem.

(31) Viz Ludwig von Mises, *Bureaucracy* (New Haven: Yale University Press, 1944; česky vydal Liberální institut, 2002 – pozn. překl.) .

(32) Viz James M. Buchanan, *What Should Economists Do?* (Indianapolis, Ind.; Liberty Fund, 1979); Gordon Tullock, *The Politics of Bureaucracy* (Washington, D.C.; Public Affairs Press, 1965).

(33) Ohledně teorie státu viz Franz Oppenheimer (jeden z učitelů Ludwiga Erharda), *System der Soziologie, sv. 2: Der Staat* (Stuttgart, 1964); Albert J. Nock, *Our Enemy the State* (Delewan: Hallberg Publishing, 1983); Murray N. Rothbard, *For A New Liberty*, (New York: Macmillan, 1978); idem, *The Ethics of Liberty* (Atlantic Highlands: Humanities Press, 1982); Hans Hermann Hoppe, *Eigentum, Anarchie und Staat*, idem, *A Theory of Socialism and Capitalism*; Anthony de Jasay, *The State* (Oxford: Blackwell, 1985).

(34) Dočasně – dokud nebudou východní Němci ochotni přijmout ještě lepší *komoditní* peníze jako např. zlato – to povede k rychlé výměně *špatné* východní marky *dobrou* západní markou, k deflačnímu tlaku na ceny v západních markách a k vítanému snížení východoněmeckých dovozních cen.

(35) Zatímco existuje rozsáhlý soubor literatury zabývající se socializací soukromého majetku, stěží bylo cokoli napsáno o tom jak provést desocializaci. Nejpravděpodobněji, jak by se dalo očekávat, kvůli explicitním či implicitním socialistickým předsudkům většiny západních intelektuálů, což vylučuje jakoukoliv léčbu tohoto problému jako jednoduše irelevantní. Poněvadž, proč by se měl kdokoliv chtít vrátit zpět od údajně *vyššího stádia společenské evoluce*, tedy socialismu, k nižší, tedy kapitalismu? Pro jednu z mála výjimek viz Murray N. Rothbard, „How To Desocialize?“, *Free Market*, sv. 7 (Auburn, Ala.: The Ludwig von Mises Institute, září 1989)

(36) V těch případech, v nichž současní uživatelé odkoupili vyvlastněný majetek od vlády, by tito měli vymáhat kompenzaci od těch, kteří jsou odpovědní za prodej lupu. Odpovědní vládní činitelé by měli být donuceni vrátit zaplacenou částku. Třeba i za pomoci nucené práce, pokud by to bylo nezbytné.

(37) O etice a ekonomii privatizace viz Murray N. Rothbard, *For A New Liberty*; přímo o privatizaci ulic viz Walter Block, „Free Market Transportation: Denationalizing the Roads,“ *Journal of Libertarian Studies* (1979); idem, „Public Goods and Externalities: The Case of Roads,“ *Journal of Libertarian Studies* (1983).

(38) Pro ekonomickou analýzu syndikalismu viz Ludwig von Mises, *Socialism*, kap. 16, odst. 4

- (39) O ekonomické teorii vyjednávání viz Ludwig von Mises, *Socialism*, kap. 16, oddíl 4
- (40) Viz Murray N. Rothbard, *Egalitarianism As A Revolt Against Nature and other Essays*, (Washington D.C.: Libertarian Review Press, 1974); též: Robert Nozick, *Anarchy, State, and Utopia* (New York: Basic Books, 1974) kap. 8; Helmut Schoeck, *Der Neid. Eine Theorie & Gesellschaft* (Munich, 1966); idem, *Das Recht auf Ungleichheit* (Munich, 1979); Erik von Kuehnelt-Leddihn, *Freiheit oder Gleichheit* (Salzburg, 1953).
- (41) Viz John Locke, *Two Treatises of Government*, Peter Laslett, ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 1960), str. 305-07.
- (42) Pro pokus ospravedlnit rovnostářskou přivlastňovací etiku viz H. Steiner, "The Natural Right to the Means of Production," *Philosophical Quarterly* 27 (1977); pro odmítnutí této teorie jako nekonzistentní viz Jeffrey Paul, "Historical Entitlement and the Right to Natural Resources," v Walter Block a Llewellyn H. Rockwell, ed., *Man, Economy, and Liberty: Essays in Honor of Murray N. Rothbard* (Auburn, Ala.: The Ludwig von Mises Institute, 1988); Fred D. Miller, "The Natural Right to Private Property," v Tibor R. Machan, ed., *The Libertarian Reader* (Totowa: Rowman & Littlefield, 1982).
- (43) Pro nejkonzistentnější a úplnou lockeovskou teorii vlastnických práv viz Murray Rothbard, *The Ethics of Liberty*; idem, "Law, Property Rights, and Air Pollution," *Cato Journal* 2, č. 1 (jaro 1982); pro teoretické ospravedlnění (obzvláště) principu přivlastnění jako nepopiratelného, axiomatického základu etiky viz Hans-Hermann Hoppe, *Eigentum, Anarchie und Staat*, kap. 4; idem, *A Theory of Socialism and Capitalism*, kap. 2 a 7; idem, "From the Economics of Laissez Faire to the Ethics of Libertarianism," v Walter Block and Llewellyn H. Rockwell, ed., *Man, Economy, and Liberty*; idem, "The Justice of Economic Efficiency," *Austrian Economics Newsletter* 9, č. 2 (zima 1988).
- (44) Jak může někdo ospravedlnit vlastnictví produktivních aktiv, pokud by měly být přiřazeny bez uvážení daného jednotlivého jednání či nejednání ve vztahu k vlastněnému aktivu? Konkrétně, jak může být ospravedlněno, například, že někdo, kdo doslova ničím nepřispěl k existenci či údržbě konkrétního aktiva – a kdo možná ani neví, že nějaké takové aktivum existuje – by jej měl vlastnit stejně jako někdo, kdo aktivně a objektivně přispěl k jeho existenci či údržbě?
- (45) Ohledně principu proporčního trestu viz Murray Rothbard, *The Ethics of Liberty*, kap. 13; Hans-Hermann Hoppe, *Eigentum, Anarchie und Staat*, str. 106-28; ohledně principu striktní odpovědnosti též Richard A. Epstein, "A Theory of Strict Liability," *Journal of Legal Studies* 2 (leden 1973); idem, "Medical Malpractice: The Case for Contract," *Center for Libertarian Studies: Occasional Paper Series*, č.9 (Burlingame, 1979); Judith J. Thomson, *Rights, Restitution, and Risk* (Cambridge: Harvard University Press, 1986), obzvláště kapitoly 12 („Remarks on Causation and Liability“) a 13 („Liability and Individualized Evidence“).
- (46) Ohledně etických a ekonomických aspektů bezstátní společnosti viz Murray N. Rothbard, "Society Without a State," v J. Roland Pennock a John W. Chapman, ed. *Anarchism (Nomos 19)* (New York: New York City University Press, 1978); Bruce Benson, *The Law, The Legal System and The State* (San Francisco: Pacific Institute, 1991).
- (47) Statistiky národního bohatství jsou notoricky problematické. Nicméně, pro ilustrativní účely může stát za to poukázat, že odhady východoněmeckého národního bohatství se rozpínají v rozmezí od 30 do 800 bilionů německých marek. Užitím nejnižšího odhadu a přidáním nějakých 4 milionů západních Němců k východoněmecké populaci, jež by znovuzískali svůj majetek na východě, dospějeme k majetku okolo 900 000 amerických dolarů na osobu.
- (48) Ohledně ekonomie konkurenčního, soukromého poskytování bezpečnosti viz Gustave de Molinari, "The Production of Security," *Center for Libertarian Studies: Occasional Paper Series*, č. 2 (Burlingame, Calif., 1977); Murray Rothbard, *Power and Market*, kaap. 1; idem, *For A New Liberty*, kap. 12; Morris a Linda Tannehillovi, *The Market For Liberty* (New York: Laissez Faire Books, 1984); W. Wooldridge, *Uncle Sam the Monopoly Man* (New Rochelle: Arlington House, 1970); Bruno Leoni, *Freedom and the Law* (Princeton: Van Nostrand, 1972); Hans-Hermann Hoppe, "Fallacies of the Public Goods Theory and the Production of Security," *Journal of Libertarian Studies* 9, č. 1 (1989); Bruce Benson, *The Law, The Legal System and The State*.

(49) Pokud jde o národní obranu, měli bychom poznamenat, že pro nejbližší budoucnost toto není problém východního Německa. Západní Německo jistě nezaútočí na východní – veřejné mínění by to učinilo nemožným. A co se týká Sovětského svazu, ten bude v současné době pokračovat v rozmisťování vojsk na území východního Německa za *jakéhokoliv* scénáře. Ohledně privatizace obrany viz Murray Rothbard, *For A New Liberty*, kap. 13; též, Jeffrey Rogers Hummel, "National Goods vs. Public Goods: Defense, Disarmament, and Free Riders," *Review of Austrian Economics* 4 (1990).